

Vergaderjaar 2018–2019

29 911

Bestrijding georganiseerde criminaliteit

28 684

Naar een veiliger samenleving

28 844

Integriteitsbeleid openbaar bestuur en politie

Nr. 213

BRIEF VAN DE MINISTERS VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID EN VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 16 november 2018

Bij brief van 5 oktober 2017¹ hebben de toenmalige ministers van Veiligheid en Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties uw Kamer het onderzoek «Criminele beïnvloeding van het lokale openbaar bestuur» aangeboden. Ter nadere duiding van de conclusies en om over mogelijke aanbevelingen voor de aanpak in gesprek te gaan met de betrokken partijen op het lokale en regionale niveau zijn in april en mei jl. expertsessies georganiseerd door de ministeries van Justitie en Veiligheid en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het Landelijk Informatie en Expertisecentrum (LIEC)². Conform de toezegging in vorengenoemde brief informeren wij uw Kamer met voorliggende brief over de uitkomsten van de expertsessies.

Door de onderzoekers werd geconcludeerd dat criminele beïnvloeding van het lokale openbaar bestuur plaatsvindt in Nederland, maar dat er geen sprake lijkt van grootschalige beïnvloeding. Dat neemt niet weg dat iedere vorm hiervan met kracht voorkomen en bestreden moet worden en dat het zaak is hiertegen als openbaar bestuur optimaal weerbaar te zijn. De recente gebeurtenis in Haarlem waarbij de burgemeester gedwongen werd om onder te duiken is onacceptabel.

Expertsessies

De onderzoekers hebben geconcludeerd dat om beïnvloeding te voorkomen het belangrijk is om met name maatregelen in te zetten op het lokale en regionale niveau. Uit de expertsessies met betrokken lokale en

¹ Kamerstukken 29 911 en 28 844, nr. 172

² Aanwezig waren een commissaris van de Koning, kabinetschefs, (oud)burgemeesters, wetenschappers, politie, Openbaar Ministerie, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV), de Belastingdienst, vertegenwoordigers van gemeenten, provincies, Rijk, NCTV, politieke partijen en aan de overheid gelieerde instellingen.

regionale partijen over de aanbevelingen van het rapport kwamen de volgende hoofdpunten naar voren:

Het belang van bewustzijn en signalering

Het bewustzijn van mogelijke lokale beïnvloeding en ondermijning verschilt per gemeente. Ondermijning door middel van criminele beïnvloeding is soms vanwege het subtiele karakter lastig te herkennen. Een genoemd voorbeeld is het opwachten van een ambtenaar op de parkeerplaats van het gemeentehuis door personen die belang hadden bij een beslissing van de ambtenaar. Ondanks de afwezigheid van een strafbaar feit, is het onwenselijk en bestaat er een beïnvloedingsrisico. De ondermijningsbeelden van de Regionale Informatie en Expertise Centra (RIEC's) leveren een belangrijke bijdrage aan het bewustzijn van de ondermijning in gemeenten en regio's en een startpunt voor weerbaarheidsbeelden in de eigen organisatie.

Het belang van een duidelijke norm

Het is niet normaal als bestuurders, volksvertegenwoordigers en ambtenaren op welke manier dan ook ongewenst beïnvloed worden. Het is belangrijk om die kernboodschap als overheidsvertegenwoordigers consequent en helder uit te dragen, te erkennen dat er een probleem is en dit probleem niet te bagatelliseren.

Het belang van een juiste respons

Het is van belang dat als er beïnvloeding plaatsvindt bij bestuurders bekend is waar zij terecht kunnen om dit te melden. Herkenbare protocollen die goed worden nageleefd en voor iedereen te vinden zijn, zijn hierbij essentieel. Het is tevens belangrijk dat er consequent aandacht voor integriteit in een organisatie blijft en dit een terugkerend thema is, zodat de aandacht niet verslapt. Het is daarom noodzakelijk dat organisaties een cultuur creëren waarin het normaal is om dilemma's, informatie en ervaringen te delen. Werkprocessen dienen zo te worden ingericht dat de kans op beïnvloeding afneemt. Denk hierbij aan dat de «risicovolle» werkzaamheden en eigen kwetsbaarheden in kaart worden gebracht. Ook werden praktische maatregelen uitgewisseld die hierbij behulpzaam kunnen zijn, zoals het voeren van gesprekken met altijd minstens twee personen (het vier-ogen principe), het regelmatig rouleren van werkzaamheden tussen personen en het weglaten van persoonlijke gegevens in communicatiemiddelen. Ook is het van belang dat gemeenten anticiperen op de lokaal gevoerde bestuurlijk aanpak van de ondermijnende criminaliteit.

Het belang van een gezamenlijke aanpak

De overheid kan in gezamenlijkheid krachtig optreden wanneer alle betrokkenen het belang daarvan inzien en willen samenwerken. Dat varieert van de commissaris van de Koning die aandacht besteedt aan criminele beïnvloeding in de gesprekken met burgemeesters, tot de BOA die signalen oppikt en doorgeeft, tot de maatregelen die politieke partijen kunnen nemen, tot de leidinggevenden die zorgen dat protocollen daadwerkelijk worden nageleefd. De RIEC's hebben een belangrijke rol in het samenbrengen en het delen van kunde en kennis.

Het belang van goede opvang en nazorg

Na een incident dient sprake te zijn van goede opvang en nazorg, zowel voor de betrokkenen als hun naaste familie. Hoe dat er uit ziet is afhan-

kelijk van de personen en de situatie maar dát het geregeld wordt is essentieel. Bijstand in de vorm van ervaringsdeskundigen en experts, zoals het onlangs aangekondigde Ondersteuningsteam Weerbaar Bestuur draagt hieraan bij.

Vervolgaanpak

Het is van groot belang dat politieke ambtsdragers en ambtenaren vrij van dwang hun werkzaamheden kunnen verrichten. De expertsessies tonen het belang van het continue bevorderen van de bestuurlijke integriteit en bevestigen de noodzaak van maatregelen ter verbetering van een weerbaar lokaal bestuur, welke in een aantal gevallen al in gang zijn gezet. Continueren van de landelijke inzet en blijven stimuleren en bevorderen van de regionale en lokale inzet heeft onze prioriteit. Er wordt daarom door de Minister van Justitie en Veiligheid extra geïnvesteerd in de capaciteit in RIEC verband om meer zicht te krijgen op de aard en omvang van ondermijnende criminaliteit, door middel van ondermijningsbeelden. De ondermijningsbeelden hebben een belangrijke rol in de lokale en regionale bewustwording van ondermijning, aldus de uitkomsten van de expertsessies. Door de investering in de RIEC's wordt ook de informatiepositie op lokaal niveau verstevigd. Tevens wordt de integrale aanpak van ondermijning met extra financiële ondersteuning van € 100 miljoen voorzien conform regeerakkoord. Voor de besteding van de extra financiële middelen en over mogelijkheden tot verdere verbetering van de aanpak wordt geadviseerd door het Strategisch Beraad Ondermijning o.l.v. de heer Noordanus. Ook is een aanjaagteam ingericht dat het land in gaat om samen met de operationele partijen te kijken hoe de aanpak concreet verbeterd en versneld kan worden.

Een andere concrete actie die bijdraagt aan de informatiepositie en bewustwording van ondermijning is de Ondermijningsapp die in november a.s. wordt gelanceerd. Via de app wordt op aansprekende wijze kennis over signalen en aanpak van Ondermijning gepresenteerd en bij ambtenaren en politieke ambtsdragers getest. Het RIEC Midden-Nederland ontwikkelt deze app samen met de gemeente Utrecht, als onderdeel van de Impuls weerbaar bestuur van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Daarnaast wordt gewerkt aan een Virtual Reality omgeving die bewustzijn en signalering van ondermijning en daarmee samenhangende intimidatie op een ervaringsgerichte wijze mogelijk maakt. Andere hulpmiddelen voor bestuurders zijn de reeds aangekondigde preventieve Woningsscan met een veiligheidsgesprek en trainingen over de omgang met intimidatie en bedreiging voor burgemeesters en wethouders.³

Tot slot

Uit de expertsessies blijkt dus dat voor belangrijke middelen in de aanpak van ondermijning van het openbare bestuur, zoals integriteitsbeleid, het doen en opnemen van aangifte, het opstellen en naleven van protocollen en het vergroten van bewustwording inmiddels diverse handreikingen, modellen, tips, best practices, mogelijkheden tot ondersteuning etc. beschikbaar zijn. Toch blijkt er nog een wereld te winnen op het bekend maken en verspreiding hiervan binnen het openbaar bestuur. Niet altijd is duidelijk waar informatie te vinden is, welke partner aan zet is, wat waar en wanneer het beste werkt en hoe en waarmee te beginnen. Het lijkt er dus op dat er winst te behalen valt door het overzichtelijker, inzichtelijker en toegankelijker maken van de bestaande mogelijkheden. Gelet op de actualiteit rond ondermijning, bedreigingen en integriteit die zich via de

³ Kamerstuk 28 684, nr. 536

media bijna dagelijks aandient gaan wij hiermee – samen met de partners in het Netwerk Weerbaar Bestuur – onverkort door.

Dit past in het brede palet aan inspanningen die zijn aangekondigd in de Actie Agenda aanpak ondermijning waarin uiteen is gezet dat versterking van de aanpak van georganiseerde, ondermijnende criminaliteit een belangrijke missie van dit kabinet is en dat sterk ingezet wordt op de verdere versterking en verbreding van de aanpak van ondermijning.

De Minister van Justitie en Veiligheid,
F.B.J. Grapperhaus

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
K.H. Ollongren